

чергу призведе до створення налагодженого механізму врегулювання конкретних правовідносин в межах окремої комплексної галузі.

Список використаної літератури:

1. Хряпченко В. П. Від критеріїв поділу системи права на галузі до комплексних галузей права / В. П. Хряпченко // *Актуальні проблеми політики*. – Вип. 55. – 2015. – С. 307–317.
2. Мураховська Т. Є. Формування нових галузей в системі права України : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Т. Є. Мураховська. – Х., 2011. – 19 с.
3. Хахановський В. Структура та завдання навчальної дисципліни «Інформаційне право» / В. Хахановський // *Правова інформатика*. – № 3 (11). – 2006. – С. 54–58.
4. Саннікова М. Комплексні галузі права: до постановки питання / М. Саннікова // *Вісник Національної академії правових наук України*. – № 4 (79). – 2014. – С. 59–64.

Ключові слова: система права, комплексна галузь, суспільні відносини.

Ключевые слова: система права, комплексная отрасль, общественные отношения.

Key words: system of law, complex branch, public relations.

СКУРІХІН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ У США

Церква і армія завжди були з народом, разом відстоювали життя і свободу кожного громадянина, зберігали культуру, традиції, духовну спадщину. Характерною особливістю сучасної релігійної ситуації в Україні є процеси поширення впливу релігії в Збройних Силах. Саме тому, аналіз досвіду функціонування і нормативно-правового забезпечення інституту військових священників (капеланів) зарубіжних армій має величезне значення для його впровадження в українській армії.

Військові капелани сьогодні є у більшості армій світу. Законодавчо їхня присутність заборонена тільки в арміях Китаю і Північної Кореї та ще в деяких державах світу [1, с. 14].

Діяльність капеланів регламентується як внутрішнім законодавством відповідної держави, так і міжнародними договорами. Так, основні права та обов'язки духовного персоналу, який знаходиться при збройних силах визначені в Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 року

та Додаткових протоколах до них. Але, незважаючи на наявність норм міжнародних договорів, які мають універсальний характер, в кожній правовій системі світу питання щодо впровадження інституту військового духовенства (капеланів) в збройних силах, його діяльності та правового регулювання, мають певні особливості.

Однією з провідних держав сучасного світу в військовій сфері є Сполучені Штати Америки. Рівень релігійності населення США є достатньо високим. Соціологічні опитування показують, що більше 90 % американців дають позитивну відповідь на питання: «Чи вірите ви в бога?» [2, с. 33]. У Збройних силах країни рівень релігійності в цілому відповідає загальнонаціональному. Тому, необхідність присутності священників у військових підрозділах США не викликає сумнівів.

В американській армії інститут військових священників, що отримав назву «служба капеланів», був створений спеціальним законом від 29 липня 1775 року за рекомендацією Джорджа Вашингтона [2, с. 31]. В даний час в США діє близько трьох тисяч різних релігійних об'єднань, і представлені майже всі конфесії існуючі в світі. Солдати і офіцери американської армії сповідують сотні різних релігій, багато з яких не є традиційними. Хоча в своїй переважній більшості капелани представляють основні конфесії: протестантів, католиків, православних, іудеїв, мусульман, і відповідають, в першу чергу, за свою конкретну паству [2, с. 38].

Відповідно до законодавства Військово-морський флот, Сухопутні війська і Військово-повітряні сили США зобов'язані мати капеланські служби. Кожну капеланську службу очолює головний капелан, який підпорядковується безпосередньо Міністру оборони. Робота капеланських служб координується Радою капеланів Збройних сил США [3, с. 65–66].

Діяльність військових капеланів регулюється нормами Міжнародного гуманітарного права, конституційного права США, статутного права США, актами Міністерства оборони та видів Збройних сил, а також внутрішніми положеннями релігійних організацій [3, с. 67].

Основними документами, які встановлюють порядок призначення та вимоги до військових капеланів в американській армії є:

- Директива Міністерства оборони США № 1304.19 від 11.06.2004 р. «Призначення капеланів у військових відомствах» [4];

- Інструкція Міністерства оборони США № 1304.28 від 11.06.2004 р. «Керівництво з призначення капеланів у військових підрозділах» [5].

Згідно з даними документами військові капелани є уповноваженими священниками (пасторами, рабинами або імамами), що рекомендовані до служби в різних родах військ відповідними релігійними організаціями. Капелани повинні відповідати тим самим вимогам, які пред'являються до офіцерського складу, зокрема – віковим, освітнім, фізичним тощо, а також мати додаткові спеціальні знання та навички, пов'язані з їх духовною діяльністю [5].

Крім загального законодавства, кожен вид Збройних сил США має власну систему нормативно-правових актів, що визначають особливості функціонування капеланської служби. Наприклад, діяльність

армійських капеланів в США регулюється, головним чином, наступними актами:

- Звід законів США (Титул 10 «Збройні сили») [6];
- Армійський регламент № 165-1 від 23.06.2015 р. «Діяльність армійського капеланства», затверджений Міністром оборони США [7].

Аналогічна нормативна база існує і в межах Військово-повітряних сил США, Військово-морських сил США, Корпусу морської піхоти США і Берегової охорони США [3, с. 74].

У Зводі законів США визначені загальні положення, що стосуються капеланської служби (структура капеланської служби, загальні обов'язки капеланів тощо) [6].

Армійський регламент № 165-1 «Діяльність армійського капеланства» (далі «Регламент») детально визначає правовий статус армійських капеланів [7].

Так, у підпункті «а» пункту 3-1 Регламенту визначено, що капелан є релігійним служителем – фахівцем, який затверджується відповідною релігійною організацією у випадку, якщо його кваліфікація відповідає вимогам, «Керівництва з призначення капеланів у військових підрозділах».

Далі в Регламенті зазначається, що армійські капелани є військовослужбовцями, що мають відповідні військові звання, але без права командування. Посади капеланів не можуть бути цивільними або контрактними, оскільки передбачається можливість виконання обов'язків і в бойових умовах.

Згідно з підпунктом «а» пункту 3-5 Регламенту, під час проведення релігійних обрядів капелан вправі носити військову форму або вбрання, встановлене правилами або практикою релігійної організації. Деякі елементи свого церковного вбрання капелан вправі носити разом з військовою уніформою.

Армійські капелани безпосередньо впливають на моральний стан особового складу Армії і тому повинні завжди відповідати найвищим професійним, моральним і етичним стандартам (підпункт «г» пункту 2-2 Регламенту).

У підпункті «а» пункту 2-3 Регламенту зазначається, що капеланський корпус Армії США здійснює забезпечення релігійної підтримки на всіх рівнях і під час будь-яких операцій Армії. Ця підтримка включає, зокрема, проведення богослужінь, релігійних обрядів, таїнств, організацію і забезпечення релігійних свят і днів, що мають релігійне значення, здійснення пастирської опіки і наставництва, а також організацію релігійної освіти.

Згідно з підпунктом «с» цього ж пункту, на капеланському корпусі лежить виконання трьох наступних ключових місій: виховання і підтримка живих, турбота про поранених, шанування загиблих (померлих).

В Армії США функціонує досить розвинена структура капеланства та його підрозділів. До цієї структури відносяться такі посади (відповідно до ієрархії): Головний капелан; заступник Головного капелана;

помічник Головного капелана з питань мобілізації та боеготовності; помічник Головного капелана Національної гвардії США; полковий сержант-майор Капеланського корпусу; комендант Капеланського центру і школи Армії США; старші капелани; гарнізонні капелани [3, с. 79].

Армійські капелани виконують дві основні ролі: як професійні військові релігійні лідери і як професійні військові радники з релігійних питань (підпункт «Б» пункту 3-1 Регламенту). Відповідно, капелани мають подвійне підпорядкування. Вони підзвітні і командуванню військової частини, і Головному капелану.

Якщо узагальнити функції військових капеланів, то до них слід віднести:

- проведення релігійних обрядів для особового складу частин, забезпечення релігійної підтримки, пастирської опіки, підвищення морального і духовного стану військовослужбовців частини;
- проведення або надання допомоги в організації похоронних служб;
- служіння особовому складу своєї частини, незалежно від релігійної приналежності капелана або військовослужбовців;
- проведення богослужінь відповідно до вимог релігійних організацій;
- релігійна підтримка військовослужбовців в місцях позбавлення волі;
- проведення певних релігійних заходів відповідно до планів і наказів військової частини;
- управління церковними майном, спорудами та ін., що використовуються для організації надання релігійної підтримки;
- участь у діяльності консультативних капеланських рад, програмах розвитку парафій, навчанні церковних волонтерів;
- участь у підготовці капеланів і фахівців з релігійних питань;
- підтримка програми набору особового складу, що реалізується Головним капеланом [3, с. 83–84].

Слід зазначити, що оскільки в Збройних силах США не існує посад офіцерів з виховної роботи, то питання психологічної та виховної роботи з військовослужбовцями покладені саме на капеланів. Крім того, під час діяльності за межами держави (наприклад, у складі миротворчих контингентів) в їх обов'язки входить консультування військового командування з питань культів і звичаїв місцевого населення, а також встановлення зв'язків з релігійними і благодійними місцевими організаціями [8, с. 22].

В цілому, нормативно-правове регулювання правового статусу військових капеланів США направлено на забезпечення оптимального функціонування цього інституту в умовах військової служби та дозволяє подолати можливі колізії у відносинах між священиками, які відносяться до різних конфесій, упорядкувати взаємодію капеланів з військовим керівництвом збройних сил, а також з особами, які потребують надання духовної підтримки.

Аналіз досвіду нормативно-правового регулювання діяльності капеланів в іноземних арміях, особливо в тих, що мають тривалу історію існування військового духовенства, є вкрай важливим. Цей досвід, в певній мірі, може слугувати зразком для побудови власної моделі військового капеланства в ЗС України.

Список використаної літератури:

1. Челпанова Т. М. Зарубежный опыт правового регулирования статуса и деятельности капелланов в вооружённых силах: конституционно-правовое исследование: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. – Белгород, 2019. 22 с.
2. Стрелецкий А. Служба военных священников Сухопутных войск США. *Зарубежное военное обозрение*. 2008. № 2. С. 31–38.
3. Челпанова Т. М. Зарубежный опыт регулирования правового статуса и деятельности военных капелланов. М. : Буки Веди, 2018. 165 с.
4. Department of Defense Directive № 1304.19 of June 11, 2004 «Appointment of Chaplains for the Military Departments». URL: <https://biotech.law.lsu.edu/blaw/dodd/corres/pdf2/d130419p.pdf>
5. Department of Defense Instruction № 1304.28 of June 11, 2004 «Guidance for the Appointment of Chaplains for the Military Departments». URL: <https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodi/130428p.pdf?ver=2019-02-26-152326-953>
6. U. S. Code: Title 10. «Armed Forces». URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10>; <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/subtitle-B>
7. Army Regulation 165–1 of June 23, 2015 «Army Chaplain Corps Activities». URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/r165_1.pdf
8. Колесов П. Роль института военных священников в вопросе укрепления морального духа военнослужащих иностранных армий. *Зарубежное военное обозрение*. 2008. № 3. С. 21–28.

Ключові слова: військово-релігійні відносини, військовий капелан, служба капеланів у Збройних силах США.

Ключевые слова: военно-религиозные отношения, военный капеллан, служба капелланов в Вооружённых силах США.

Key words: military-religious relations, military chaplain, service of chaplains in the US Armed Forces.